

УДК 378.016.018.43-027.22:811-057.875
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2020-91-12>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ЗА УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Сургова Світлана Юріївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
surgova.svetlana@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3840-2924

Файчук Олена Леонідівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
e.l.fajchuk@ukr.net
orcid.org/0000-0002-6663-3287

Стаття розкриває особливості організації та проведення психолого-педагогічної практики майбутніх філологів за умов дистанційного навчання. На основі аналізу робочої програми психолого-педагогічної практики зі спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації «Германські мови та література, переклад (включно – англійська)» у статті визначено характер, принципи, зміст, структуру та форми її організації у ЗВО за умов дистанційного навчання. У дослідженні представлені та проаналізовані погляди вітчизняних і зарубіжних авторів на особливості організації психолого-педагогічної практики у системі підготовки майбутнього філолога. Визначено, що практика виконує провідну роль у процесі професійної підготовки та потребує перегляду підходів до її організації у зв'язку зі зміною традиційних форм навчання. Мета психолого-педагогічної практики – формування професійних умінь і практичних навичок, набуття фахового досвіду в педагогічній діяльності, забезпечення процесу подальшої професіоналізації студентів. Складність проведення психолого-педагогічної практики зумовлена введенням на всій території України карантину з березня 2020 р., що унеможливило відвідування студентами шкіл. Розглянуто адаптовані завдання практики з огляду на особливості її проведення за умов дистанційного навчання, що включають знайомство зі специфікою діяльності ЗСО, відвідування занять з іноземної мови у Всеукраїнській школі онлайн, здійснення аналізу уроків, розробку сценарію виховного заходу для учнів.

Процес організації психолого-педагогічної практики вимагав від викладачів і студентів творчого підходу та вміння швидко адаптуватися до нових умов. У ході проведення психолого-педагогічної практики дистанційно студенти оволодівають знаннями, уміннями, навичками, що сприяє появі стійкого професійного інтересу до майбутнього фаху. Перспективу подальшого дослідження автори вбачають у вивченні зазначеної проблеми задля вдосконалення системи заходів, спрямованих на формування готовності майбутніх філологів до реалізації завдань психолого-педагогічної практики.

Ключові слова: дистанційне навчання, практика, інтернет-платформа MOODLE, платформа ZOOM, студент, Всеукраїнська школа онлайн.

FEATURES OF THE ORGANIZATION AND CONDUCT OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PRACTICE OF FUTURE PHILOLOGISTS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

Surgova Svetlana Yuriyivna,
PhD in Pedagogics, Associate Professor,
Associate Professor at the Social Work, Governance and Pedagogics Department
Petro Mohyla Black Sea National University
surgova.svetlana@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3840-2924

Faichuk Olena Leonidivna,
PhD in Pedagogics,
Associate Professor at the Social Work, Governance and Pedagogics Department
Petro Mohyla Black Sea National University
e.l.fajchuk@ukr.net
orcid.org/0000-0002-6663-3287

The article reveals the features of the organization and conduct of psychological and pedagogical practice of future philologists in the context of distance learning. Based on the analysis of the work program of psychological

and pedagogical practice in specialty 035 “Philology”, specialization “Germanic languages and literature (including translation – English)”, the article defines the nature, principles, content, structure and forms of its organization in universities in the context of distance learning. The study presents and analyzes the views of domestic and foreign authors regarding the peculiarities of the organization of psychological and pedagogical practice in the system of training a future philologist. It is determined that practice takes a leading role in the process of professional training and requires a revision of approaches to its organization in connection with the change in traditional forms of education. The goal of psychological and pedagogical practice is the formation of professional skills and practical skills, the acquisition of professional experience in pedagogical activities, and the provision of the process of further professionalization of students. The complexity of conducting psychological and pedagogical practice is due to the introduction of quarantine throughout Ukraine from March 2020, which made it impossible for students to visit schools. The adapted tasks of the practice are considered, taking into account the peculiarities of its conduct in the conditions of distance learning, including acquaintance with the specifics of the activities of secondary education institutions, attending classes in a foreign language at the Ukrainian school online, analyzing lessons, developing a script for an educational event for students, and the like.

The process of organizing psychological and pedagogical practice required from teachers and students a creative approach and the ability to quickly adapt to new conditions. It is proved that in the course of conducting psychological and pedagogical practice remotely, students acquire knowledge, skills, and abilities, which contributes to the emergence of a stable professional interest in the future profession. The authors see a prospect for further research in the continuation of the study of this problem, to improve the system of measures aimed at forming the readiness of future philologists to implement the tasks of psychological and pedagogical practice.

Key words: *distance learning, practice, MOODLE Internet platform, ZOOM platform, student, Ukrainian online school.*

Вступ

ООН оголосили 2020 рік початком десятиліття дій щодо досягнення цілей сталого розвитку. Ще у 2015 р. Україна приєдналася до рішення Саміту Генеральної Асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.». Проте пандемія COVID-19 внесла у них свої корективи. За оцінками дослідників Імперського коледжу в Лондоні, у 2020 р. глобальний вплив пандемії призведе до 20 млн померлих у разі упровадження ефективних нефармацевтичних заходів і 40 млн померлих без таких заходів (Реймерз, 2020). Масштаби та наслідки пандемії свідчать про те, що вона не лише торкається сфери охорони здоров'я, а й вимагає звернення уваги на задоволення освітніх потреб населення під час кризи. Введення дистанційного навчання та необхідність дотримання соціальної дистанції вимагають створення нових підходів до організації навчання, адже студенти та викладачі не можуть проводити очні зустрічі у стінах навчального закладу. За сучасних умов важливо, щоб педагоги вжили негайних заходів щодо пом'якшення негативного впливу пандемії COVID-19 на освіту. На нашу думку, це може допомогти освітянам різних країн. Першочергового значення набуває обмін досвідом про ті заходи, які використовують різні освітні установи для підтримки якості навчального процесу в період пандемії. Саме тому, на нашу думку, проблема проведення психолого-педагогічної практики у ЗВО за умов карантину потребує окремого наукового дослідження.

Актуальність роботи зумовлена тим, що в період дистанційного навчання нами здійснювався пошук нових підходів до орга-

нізації психолого-педагогічної практики, яка мала бути творчою й особистісно-зорієнтованою, спрямованою на формування висококваліфікованих філологів, компетентних у своїй професійній діяльності, підвищення якості практичної підготовки майбутніх фахівців.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Аналіз наукової літератури засвідчує необхідність поєднання теоретичного вивчення матеріалу з його практичним закріпленням у процесі професійної підготовки. Так, М. Євтух і Л. Калініна у своїх працях розробили структуру практичної підготовки майбутнього вчителя (Євтух, 2008); Г. Шульдик висвітлив різні аспекти змісту й організації педагогічної практики студентів у вищих педагогічних навчальних закладах (Шульдик, 2000); М. Вечірко розкриває особливості професійного самовизначення майбутніх філологів у процесі педагогічної практики (Вечірко, 2012).

На думку В. Скакуна, «практика – складова частина навчально-виховного процесу, передбачена навчальними планами та програмами, організована за реальних виробничих умов (або близьких до них) із метою формування у студентів уявлення про конкретну професійну сферу, навчання практичних знань, навичок та умінь, придбання досвіду самостійної роботи з обраної професії» (Скакун, 1984). Практична підготовка майбутніх вчителів є важливою частиною освітньо-професійної програми їхнього навчання. Розглядаючи особливості організації практики, В. Поліщук зазначає, що «ефективність практики залежить не лише від вдалого підбору базових закладів із добре поставленою

роботою та творчо працюючим персоналом, але і від психологічної готовності студентів до роботи. Тому у процесі роботи зі студентами цим питанням приділяється особлива увага» (Поліщук, 2001: 119).

Попри широку представленість теми, практична складова частина підготовки майбутнього фахівця за сучасних умов пандемії залишається сьогодні недостатньо розробленою.

Мета статті – проаналізувати особливості організації та проведення психолого-педагогічної практики майбутніх філологів за умов дистанційного навчання.

2. Методологія та методи

В основу методології дослідження покладено принцип пріоритету загальнолюдських цінностей та оцінки суспільних процесів із погляду цивілізаційних основ розвитку людства. Інструментарієм запропонованої роботи є такі наукові методи: контент-аналіз, який дав змогу узагальнити погляди відомих науковців і дослідників на роль практики у процесі професійної підготовки; синтез і систематизація даних для теоретичного обґрунтування зазначеної проблеми. Методологічними орієнтирами у нашому дослідженні є впровадження особистісного, компетентнісного і діяльнісного підходу в сучасну освіту, а також взаємозв'язок і взаємозалежність теоретичної та практичної підготовки майбутніх філологів.

3. Результати та дискусії

Психолого-педагогічна практика студентів, котрі навчаються за спеціальністю «Філологія», є невід'ємною складовою частиною освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр» і має за мету формування професійних умінь і практичних навичок, набуття фахового досвіду в педагогічній діяльності, забезпечення процесу подальшої професіоналізації.

Метою психолого-педагогічної практики є формування у студентів позитивного ставлення до майбутньої професії, набуття і вдосконалення умінь і навичок щодо організації навчально-виховної діяльності у ЗСО.

Аналіз програми психолого-педагогічної практики студентів 2 курсу спеціальності 035 «Філологія» Чорноморського національного університету імені П. Могили засвідчує, що така практика скерована на усвідомлення студентом ролі майбутнього вчителя в освітньому просторі навчального закладу, розвиток загально-педагогічних умінь, надбаних у період навчання на I–II курсах; поглиблення і закріплення теоретичних знань і їхнє практичне застосування в навчально-виховній роботі з учнями; розробку навчальних заходів з іноземної мови;

засвоєння вмінь щодо оцінювання результатів навчання учнів; розвиток вмінь педагогічного аналізу і самоаналізу уроку; вивчення студентами-практикантами передового досвіду вчителів іноземної мови; формування позитивного ставлення до обраної професії та стимулювання до поглибленого вивчення педагогічних дисциплін, необхідних для практичної роботи вчителя (Сургова, Файчук, 2019: 3–4).

Відповідно до програми практики студенти мають виконати низку завдань, що включають: ознайомлення з особливостями навчально-виховної роботи у ЗСО, вивчення основної документації (статуту школи, класного журналу, плану роботи класного керівника тощо); відвідування занять з іноземної мови; складання психолого-педагогічної характеристики класу; розробку сценарію виховного заходу для учнів тощо.

За результатами практики матеріали узагальнюються та викладаються у звітній документації, котра містить:

1. Індивідуальний план роботи практиканта.

2. Письмовий аналіз уроків з іноземної мови.

3. Психолого-педагогічну характеристику учня / класу.

Адаптуючи завдання практики (див. табл. 1) до дистанційного навчання, керівники практики прийняли рішення про використання інтернет-платформи MOODLE і ресурсів Всеукраїнської школи онлайн. Перед початком практики студенти-філологи отримали інструктаж стосовно основних завдань, вимог для написання звіту, критеріїв оцінювання практики, переліку літератури, яку необхідно проаналізувати для виконання програми практики.

Наприкінці практики студенти оформлюють звіт проходження практики, який повинен містити інформацію про обсяг звіту, наявність у ньому основних розділів, послідовність висвітлення матеріалу, правила оформлення. У звітах повинно бути коротко і конкретно описана робота, особисто виконана студентом. Для узагальнення матеріалів, зібраних під час практики і підготовки звіту, студентам у кінці практики відводиться 2–3 дні.

Підсумки практики підводяться у процесі складання студентом диференційованого заліку комісії, призначеної рішенням кафедри. З огляду на умови дистанційного навчання залік було проведено онлайн за допомогою платформи ZOOM. При кінцевій оцінці результатів практики враховується попередня оцінка керівників практики від університету та від бази практики, результати захисту підсумкових робіт практики.

Загальна оцінка за практику – 100 балів, із них 30 балів студент безпосередньо може набрати на заліку.

Результати проходження практики студентом оцінюються за такими критеріями: наявні всі необхідні документи; звіт містить всі формальні елементи; звіт написано самостійно,

він проходить перевірку на антиплагіат; всі завдання з практики виконано самостійно й у повному обсязі; ідеї та висновки, представлені студентом, обґрунтовані та логічні; захист практики успішний, студент вільно володіє матеріалами звіту та відповідає на додаткові запитання.

Таблиця 1

Завдання на період проходження психолого-педагогічної практики за умов дистанційного навчання

№	Дата	Вид завдання	Суть завдання
1	13–14 квітня	Онлайн-знайомство з особливостями психолого-педагогічної діяльності ЗСО м. Миколаєва	За допомогою аналізу сайту школи, за якою були закріплені студенти, необхідно зібрати та проаналізувати інформацію про особливості організації навчально-виховного процесу в цьому закладі.
2	15 квітня	Розподіл студентів за класами у Всеукраїнській школі онлайн	1. Знайомство з розкладом Всеукраїнської школи онлайн. 2. Розподілення студентів по класам. 3. Перегляд презентації «Сучасні педагогічні технології» на інтернет-платформі MOODLE.
3	16 квітня	Спостереження за педагогічним досвідом під час уроків у Всеукраїнській школі онлайн	1. Згідно зі своїм розкладом відвідування уроків англійської мови. 2. Анотування передового педагогічного досвіду вчителів (вимоги на інтернет-платформі MOODLE).
4	17 квітня	Психолого-педагогічне спостереження за класом в онлайн-режимі (згідно з розкладом Всеукраїнської школи онлайн)	1. Згідно зі своїм розкладом відвідування уроків англійської мови. 2. Ведення щоденника спостережень (вимоги на платформі MOODLE).
5	20 квітня	Психолого-педагогічне спостереження за класом / учнем в онлайн-режимі (за розкладом Всеукраїнської школи онлайн)	1. Відвідування уроків англійської мови за розкладом. 2. Знайомство з педагогічною діяльністю педагогів-новаторів. 3. Аналіз алгоритму розв'язання педагогічної задачі. На прикладі уривку Ш. Амонашвілі «Заспокоєння Іліко» або «Таранець» А. Макаренка із книги «Педагогічна поема».
6	21 квітня	Знайомство з педагогічною технікою як елементом педагогічної майстерності педагога	1. Відвідування уроків англійської мови відповідно до розкладу. 2. Вправа (Аутотренінг). 3. Знайомство з майстерністю педагога. Перегляд фільмів на вибір («Велика перерва», «Доживемо до понеділка» «Першокласниця» та ін.).
7	22 квітня	Розвиток культури педагогічного спілкування	1 Згідно зі своїм розкладом відвідування уроків англійської мови. 2. Прочитати та проаналізувати уривок із твору В.О. Сухомлинського «Лист про педагогічну етику» (Т. 5. С. 591–600) 3. Розробка сценарію виховної години для 5–11 класу (вимоги на платформі MOODLE).
8	23 квітня	Розвиток педагогічного менеджменту	1. Відповідно до розкладу відвідування уроків англійської мови. 2. Аналіз одного заняття з числа відвіданих (вимоги на платформі MOODLE). 3. Робота з оформлення звіту.
9	24 квітня	Робота з оформлення звітної документації в рамках психолого-педагогічних спостережень студентів	1. Складання розгорнутої психолого-педагогічної характеристики класу (вимоги на платформі MOODLE). 2. Завершення оформлення індивідуального плану роботи практиканта 3. Завантаження звітів студентів у MOODLE.

Таблиця 2

Зміст і критерії оцінювання роботи студента

Зміст роботи та її функціональне призначення	Форма звітності	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Спостереження й аналіз особливостей виробничої діяльності ЗСО	Протокол	1	10
Аналіз одного заняття з числа відвіданих занять зі спеціальності	Експертний звіт	1	20
Складання розгорнутої психолого-педагогічної характеристики учня / класу.	Звіт	2	20/20

Контроль роботи студентів під час проходження ними виробничої (зі спеціалізації) практики відбувається відповідно до її етапів. Критерії оцінювання роботи студента під час практики відображені у табл. 2.

Оцінювання результатів практики відбувається за такою шкалою:

«Відмінно» (90–100 балів): звіт написано самостійно, він проходить перевірку на антиплагіат; здані всі документи відповідно до вимог; виконано завдання практики; звіт захищено успішно і дано відповіді на всі додаткові запитання.

«Добре» (75–89 балів): звіт написано самостійно з певними незначним порушенням вимог, він проходить перевірку на антиплагіат; здані всі документи; завдання практики виконано в повному обсязі; захист практики пройдено успішно, але студент важко відповідає на додаткові запитання.

«Задовільно» (60–74 балів): звіт написано з порушенням формальних вимог, здано всі необхідні документи, але з порушеннями щодо їх оформлення, завдання практики виконано не повною мірою, під час захисту практики студент плутається у своїх відповідях, не може відповісти на додаткові запитання.

«Незадовільно» (1–59 балів): здано не всі необхідні документи із практики; звіт із практики не проходить перевірку на антиплагіат, має багато порушень щодо оформлення; завдання практики виконано не повністю; захист супроводжується неадекватними відповідями на запитання і слабкою орієнтацією в матеріалах звіту.

Висновки

Отже, практика має велике значення для формування особистості фахівця і дає змогу: ґрунтовніше засвоїти необхідні знання, сформувані навички самостійного пошуку ефективних шляхів розв'язання психолого-педагогічних проблем тощо. Проаналізувавши особливості організації психолого-педагогічної практики майбутніх філологів за умов дистанційного навчання, ми з'ясували, що, на жаль, сьогодні існують фрагментарні розробки цього питання, відсутня єдина науково обґрунтована

й апробована система практики онлайн. Комплексний характер проведення практики у звичайному режимі передбачає, що студент виконує всі види діяльності вчителя: проводить уроки, навчальні екскурсії, різноманітні форми виховної роботи та роботи з батьками, працює з документацією тощо. Сьогодні не можна забезпечити виконання цих завдань у повному обсязі за умов пандемії COVID-19. Такі аспекти роботи вчителя, як спілкування з учнями, робота з документацією, робота керівника гуртка залишаються поза увагою студентів і керівників практики, але завдяки сучасним технологіям, платформам MOODLE і ZOOM, а також ресурсів Всеукраїнської школи онлайн нам вдалося максимально наблизити процес проходження психолого-педагогічної практики до реальних умов навчально-виховного процесу ЗСО.

Перспективним у нашому дослідженні є подальше вивчення зазначеної проблеми задля вдосконалення системи заходів, спрямованих на формування готовності майбутніх філологів для реалізації завдань психолого-педагогічної практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вечірко М. Педагогічна практика як одна із умов формування професійного самовизначення майбутнього вчителя філології. URL: <http://dSPACE.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3610/1/Vechirko%20M.S..pdf> (дата звернення: 03.11.2020).
2. Євтух М.Б. Педагогічна практика. *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України; головн. ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком, 2008. 1040 с.
3. Поліщук В. Місценоперервної практики у цілісній системі підготовки соціальних педагогів. *Вісник Львівського університету*. 2001. Вип. 15. Ч. 1. С. 116–124.
4. Реймерз Ф. Рамкові настанови щодо відповідності освіти на пандемію COVID-19 2020 року. URL: [http://naps.gov.ua/uploads/files/press/2020/Framework-guide_V1\(COVID-19_ua\).pdf?fbclid=IwAR0ece3Nu_f7VtJ4jCaIi9J2tBnXpOQG52pp1bods-rVLMmnKhpZBUZGM0M](http://naps.gov.ua/uploads/files/press/2020/Framework-guide_V1(COVID-19_ua).pdf?fbclid=IwAR0ece3Nu_f7VtJ4jCaIi9J2tBnXpOQG52pp1bods-rVLMmnKhpZBUZGM0M) (дата звернення: 03.11.2020).
5. Скакун В.А. Преподавание курса «Организация и методика производственного обучения»: методическое пособие. Москва: Высшая школа, 1984. 168 с.

6. Сургова С.Ю., Файчук О.Л. Робоча програма психолого-педагогічної практики. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація Германські мови та література (переклад включно – англійська). Миколаїв, 2019. 17 с.

7. Шулдик Г.О., Шулдик В.І. Педагогічна практика : навчальний посібник. Київ : Наук. світ, 2000. 143 с.

REFERENCES

1. Vechirko M. (2012). Pedagogichna praktika yak odna iz umov formuvannya profesiynogo samoviznachennya maybutnogo vchitelya filologiyi. [Pedagogical practice as one of the conditions for the formation of professional self-determination of the future teacher of philology]. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3610/1/Vechirko%20M.S..pdf> [in Ukrainian].

2. Evtuh M. (2008). Pedagogichna praktika. Entsiklopediya osviti. [Pedagogical practice. Encyclopedia of education] Kyiv. Yurinkom. [in Ukrainian]

3. Polischuk V. (2001). Mistse nepererвної praktiki u tsilisniy sistemi pidgotovki sotsialnih pedagogiv. [The place of continuous practice in the holistic system of training social educators]. Visnik Lvivskogo universitetu. 15 p. 116–124. [in Ukrainian].

4. Reymerz F. (2020). Ramkovi nastanovi schodo vidpovidnosti osviti na pandemiyu COVID-19 2020 roku. [Framework Guidelines for Educational Compliance for the 2020 COVID-19 Pandemic]. URL: [http://naps.gov.ua/uploads/files/press/2020/Framework-guide_V1\(COVID-19_ua\).pdf?fbclid=IwAR0e3Nu_f7VtJ4jCaIi9J2tBnXpOQG52pp1bods-rVLMmnKhpZBUZGM0M](http://naps.gov.ua/uploads/files/press/2020/Framework-guide_V1(COVID-19_ua).pdf?fbclid=IwAR0e3Nu_f7VtJ4jCaIi9J2tBnXpOQG52pp1bods-rVLMmnKhpZBUZGM0M). [in Ukrainian].

5. Skakun V. (1984). Prepodavanie kursa “Organizatsiya i metodika proizvodstvennogo obucheniya”. [Teaching the course “Organization and methods of industrial training”]. Moskva. Vysshaya shkola.

6. Surgova S., Faichuk O. (2019). Robocha programa psihologo-pedagogichnoyi praktiki. Spetsialnist 035 Filologiya. Spetsializatsiya Germanski movi ta literatura (pereklad vklyuchno – angliyska). [Working program of psychological and pedagogical practice. Specialty 035 Philology. Specialization German languages and literature (translation inclusive – English)] Mikolayiv. [in Ukrainian]

7. Shuldik G. (2000). Pedagogichna praktika. [Pedagogical practice]. Kyiv. Naukoviy svit.

*Стаття надійшла до редакції 9.11.2020.
The article was received 9 November 2020.*